

Příběhy líšeňských pamětníků

Líšeňská národní kronika

Partneři projektu:

Kulturní centrum Líšeň, p. o.

Klub seniorů Brno-Líšeň, z. s.

Projekt vznikl za finanční podpory Městské části Brno-Líšeň.

Autorka fotografie Veronika Dvorská

Vážení přátelé,

držíte v ruce brožuru, která se stala na půdě Městské části Brno-Líšeň jedním ze symbolů vzájemného porozumění, zájmu, odvahy i vstřícnosti mezi jednotlivými generacemi našich obyvatel i organizacemi s vlastním účelem či posláním.

Nositel myšlenky, jejímž ztělesněním je právě tato brožura, je projekt seniorských aktivit v Líšni Réva. Partnerem a spolehlivým průvodcem je Charta 77 v rámci podpory aktivního a plnohodnotného života seniorů projektem SenSen – Senzační senior.

Z bohaté nabídky programů SenSenu jsme si vybrali projekt Národní kronika. Cílem Národní kroniky je stát se největším archivem malých i větších událostí, které mají subjektivní nebo místní význam, ukazují dobu a její osobnosti nebo proměny obcí a krajiny. Senioři tak mají možnost zachytit v psaných slovech své osobní zážitky, změny svého domova či mizející tradice, které se tak stanou součástí historie, poselstvím a svědectvím pro budoucí generace. Všechny příběhy budou uloženy v Národním muzeu v Praze jako doplněk „velkých“ dějin, jako nekonečná studnice informací o našem žití.

A protože Líšeň je plná senzačních seniorů a vstřícných lidí, kteří vědí, že senioři jsou nevyčerpatelnou studnicí zkušeností, zážitků a dobré nálady, o které se rádi rozdělí, vznikla myšlenka zapojit se do Národní kroniky osobitým způsobem, prostě po líšeňsku. Uspořádali jsme první mezigenerační besedu, kde senioři vyprávěli studentům příběhy svých životů, krásných, zajímavých a poučných. Hovořili o válce, šachovém a leteckém mistrovství, o pěvecké dráze nebo o místní historii a folkloru. Tyto vzpomínky se stanou součástí sbírky Národního muzea a část minulosti Líšně a Líšňáků tak získá svoji nesmrtelnost.

Mezigenerační beseda se uskutečnila dne 12. dubna 2016 a jejím organizátorem bylo v rámci projektu Réva Kulturní centrum Líšeň, p. o. Nejvzácnějším partnerem byl Klub seniorů Brno-Líšeň, z. s., v čele s paní Blankou Tuscherovou, a právě jeho členové byli těmi pamětníky, kteří sdíleli části svých životů se studenty Vzdělávacího institutu INTEGRA Brno – gymnázium, základní škola a mateřská škola, s. r. o., na jehož půdě se beseda konala. Gymnázium také pod dohledem zástupce ředitele, pana Mgr. Ondřeje Hýska, Ph.D., a pana profesora Mgr. Petra Hřebačky dalo grafickou i literární podobu této brožure. Záštitu, podporu i směr celé besedě dalo vedení městské části, pan starosta Mgr. Břetislav Štefan a paní místostarostka Mgr. Ing. Eliška Vondráčková.

Příběhy, které Vám nyní předkládáme, ať slouží k poučení, k pobavení a zejména k zavzpomínání na své babičky a dědečky, na své předky, na jejich osud, práci a štěstí, které jsou součástí i počátkem Vaší cesty životem.

Závěrem bych chtěla poděkovat za spolupráci na tomto projektu vedení Městské části Brno-Líšeň, Klubu seniorů Brno-Líšeň, z. s., Vzdělávacímu institutu INTEGRA Brno – gymnázium, základní škola a mateřská škola, s. r. o.

Silvie Dražanová
Kulturní centrum Líšeň, p. o.
koordinátorka projektu Réva
Brno, dne 1. 5. 2016

Josef Opluštil

Pan Josef Opluštil působil jako zpěvák v Mužském pěveckém sboru Foerster. Poté odešel do Rakouska, kde působil v různých kostelních sborech a nyní zpívá v líšeňském kostele.

Jak jste se ke zpívání dostal?

Začátkem 60. let minulého století, kdy začali hrát Beatles, jsem dospíval a Beatles byli pro mě velkou motivací. Všichni jsme chtěli umět hrát na kytaru a taky při tom zpívat, protože v parku čekaly holky a každý z nás kluků se chtěl před holkami předvádět. Tehdy jsem si kytaru půjčoval. Později mi ji rodiče koupili a takto začalo mé hraní na kytaru a zpívání.

Věnoval jste se zpívání i potom, co jste dodělal školu?

Když jsem koncem 60. let odmaturoval, hodně jsme s partou trampovali. Jezdili jsme například do přírody jen tak s kytarou a malým batohem na zádech. Jenže tehdy trampování nebylo u nás vládou schvalováno. Bylo to považováno za buržoazní přežitek. A tak se ani tiskem žádné písničky nevydávaly. Proto jsme vyhledávali staré sešity s písničkami předválečných trampů. Ty jsme přepisovali, upravovali a zpívali.

Chodil jste do nějakých hudebních kurzů?

Až později, začátkem 70. let, jsem si s dalšími kamarády udělal kapelnický kurz, abych znal harmonii. Mohli jsme potom ty písničky lépe upravovat a harmonizovat, aby to mělo lepší úroveň.

Vstoupil jste do nějaké pěvecké skupiny?

Začátkem 70. let jsem zakládal rodinu. V tu dobu jsem si muzicíroval jen tak doma. Okolo roku 1976 mě vybídli kluci, abych vstoupil do skupiny, která se jme-

novala Antares. Tam jsme písničky začali upravovat do vícehlasů a také tam bylo větší nástrojové vybavení.

Byl Antares jediný pěvecký sbor, ve kterém jste byl?

Ne, byl tu i další pěvecký sbor, ve kterém jsem působil. Moje děti mi pomalu odrůstaly a já jsem viděl, že se mohu více věnovat i tomuto svému zájmu. A tak jsem v roce 1979 udělal konkurz do sboru Foerster. Byl to velký mužský pěvecký sbor, ve kterém bylo zhruba 70 pěvců. Patřili jsme k velice slušným sborům. Vedl ho pan profesor Petr Fiala, který uměleckou laťku velice rychle zvedal. Když jsem u sboru v roce 1992 končil, patřil k nejlepším ve své kategorii v Československu.

Jak vznikl název Foerster?

Sbor byl pojmenován po Josefu Bohuslavu Foersterovi, který byl významným českým skladatelem. Zemřel v roce 1951 ve svých 92 letech a zanechal nám obsáhlé dílo, mimo jiné také v oblasti sborového zpěvu.

Které země jste se souborem navštívil?

Při našich koncertních cestách jsem navštívil hodně evropských zemí. Zúčastnili jsme se při tom řady soutěží, ve kterých jsme se umístili na předních místech, nebo je dokonce i vyhráli. Byli jsme například v Německu, Francii, Itálii, Holandsku, Rakousku aj. Ve Francii jsme vyhráli soutěž sborů nejen v kategorii umělecké, ale i v kategorii nejpřeciznější podání francouzštiny cizím sborem. Zpívali jsme tam cyklus Čtyři malé modlitbičky (4 Petites prieres de Saint) od Francise Poulenca. Je to krásný cyklus čtyř písní. Kromě ciziny jsme samozřejmě často koncertovali v Brně, Praze a po celém Československu. V Brně jsme mívali každoročně jarní, podzimní a vánoční koncerty. Moc se mi líbilo, jak se nám práce dařila, užíval jsem si to. Úspěchy se jistě dostavily díky našemu kultivovanému hlasovému projevu, ale také především díky našemu dirigentovi, panu profesorovi Petru Fialovi.

Trávili jste s rodinami, u kterých jste bydleli, i čas i mimo koncerty?

V případě našich koncertních turné s Foerstem jsme ještě po večerním koncertě s ubytovateli poseděli do noci. Vyprávěli jsme si o všem možném, co zajímalo je i nás. Také jsme spolu zpívali známé evropské šlágry, a to i dvojhlasně, oni v něm-

čině a my v češtině. Zapadalo to velice hezky do sebe. Také vzpomínám na jednoho německého zpěváka, jmenoval se Karl. Ten měl doma elektrofonické varhany a krásně na ně hrál. Já ten nástroj obdivoval, a to proto, že jsem si podobný, ale daleko menší nástroj, stavěl doma. Byl to také můj koníček.

Jakým způsobem jste emigroval?

Já jsem v emigraci nebyl. Hranice byly již otevřené, a tak jsem po roce 1991 s kamarádem Láďou, který měl auto, jel párkrát do Rakouska na zkoušku hledat nějakou pracovní brigádu. Podařilo se nám to a vždy po dvou třech dnech práce jsme se vraceli domů. Ve firmách jsem na sebe zanechal kontakt, pokud by pro nás získali pracovní povolení. Jedna elektrofirma poblíž Vídně, ve Stockerau, povolení sehnala, ale bohužel jen jedno. Zeptal jsem se Ládi, jestli tuhle práci chce. On mi řekl, že neumí vůbec německy, abych jel já, a tak jsem tedy jel.

Kde jste bydlel?

V případě našich koncertních cest s Foerstem si nás rozdělili do rodin pěvců místního sboru, který nás pozval. Ubytování jsme byli po 2–4 lidech podle našich znalostí cizího jazyka. Bylo velice zajímavé poznat život v rodinách a nahlédnout do jejich soukromí. Lidé ze západních zemí měli nepochybně vyšší životní úroveň, než jaká byla tehdy u nás. V případě mé pozdější stálé pracovní činnosti v Rakousku, ve Stockerau, jsem si upravil a zařídil jeden pokoj přímo ve firmě. Bylo to prostší bydlení, ale pro mě postačující.

Uměl jste již německy?

Německy jsem se učil na střední škole, posléze jsem němčinu trochu pozapomněl, ale při své práci v Rakousku jsem se v ní stále zlepšoval. Nejhorší to bylo, když na mne mluvili ve firmě vídeňským dialektem. Slůvka, která jsem neznal, jsem si zapisoval na papírky. Ty jsem večer vytahal z kapes a vše přepsal do slovníčku.

Jak jste do Stockerau jezdil?

Jezdil jsem pravidelným autobusovým spojem z Brna do Vídně a potom vlakem do Stockerau. Po čase jsem na stavbách, kde jsem pracoval jako elektrikář, potkal dva stolaře z Brna, kteří jezdili na víkend domů. Ti mě pak brávali s sebou. Asi po jednom roce jsem si koupil moje první auto a musel si rychle zopakovat již dříve nabyté, ale dávno zapomenuté řidičské dovednosti. Bylo jisté, že takovouto práci bez používání auta nelze udržet. Vše jsem tehdy dělal v poklusu, na zpomalení nebyl čas.

Věnujete se i teď zpívání?

Ano, teď zpívám v kostelním sboru v Městské části Brno-Líšeň. Mám největší radost, když se nám podaří odzpívat mši, která se lidem líbí. Jako třeba letos o Velikonocích, kdy jsme zpívali náročnou mši Halleluja od G. F. Händla. Lidé v kostele nám na závěr mše poděkovali potleskem.

Zuzana Nguyenová, Franta Kubíček

Marie Waltrová

Paní Marie Waltrová, je pamětnicí historie školství v Líšni za první republiky a za II. světové války. Tehdy v Líšni byly dvě školy, a to obecní škola – dnešní ZŠ na Pohankově ulici a klášterní – dívčí škola. Zažila také válečné zdravotnictví a nahlédla do tehdejšího chodu nemocnic.

Jaké školy v minulosti v Líšni fungovaly?

Děvčata chodila do klášterní školy na dnešní ulici Šimáčkova a chlapci do chlapecké, to jest na nynější ulici Pohankové, dřív to bývala Panská. No a ten klášter, to jistě víte, byl založen roku 1863 díky hraběti Belcredimu, který chtěl mít v Líšni školu. Belcredi požádal o pomoc Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boro-mejského v Praze. Ony souhlasily, a tak jim zajistil stavební plochu. My jsme jim říkali velebné sestry. Ze začátku byla klášterní škola i pro holky i pro kluky. Později, koncem 19. století, byla vystavena chlapecká škola kvůli přeplněnosti tříd. I za nás bylo ve třídě až čtyřicet dva dětí. Po první světové válce začalo chodit do chlapecké školy asi šest dívek, byly to dcery učitelů.

Chodila jste alespoň do jedné z nich?

Já jsem chodila do klášterní školy, tehdy se tomu říkalo klášter. Začala jsem tam chodit 1. září 1939, to je takové významné datum, ten den začala druhá světová válka. Moc si toho z toho dne nepamatuji. Jen když jsem šla domů ze školy, ženské plakaly a říkaly, že je válka. Mě tehdy ještě nebylo šest, bylo mi teprve pět, moc se na to tehdy nehledělo, v jakém věku se jde do školy. Po čtyřech letech jsem udělala zkoušky na měšťanku, tehdy to byla hlavní škola čili Hauptschule. Tam jsem strávila pět let. Ráda na to vzpomínám.

Co je to čapala?

Čapala je školka.

Jaké byly rozdíly mezi obecní a klášterní školou?

Měšťanská škola byla postavena později, je to dnešní škola na Holzové. V listopadu 1935 se začalo navážet vápno a písek z Moravského krasu a za pomoci tehdejší šílené techniky se začalo stavět. A v září 1936 se šlo do školy. V obou školách, tedy v obecní a klášterní škole, se probíralo stejné učivo a platily zde stejné učební osnovy. Rozdíl byl v tom, kdo vedl výuku. V obecné škole učili civilní učitelé, jak je tomu nyní. Ve škole klášterní učily řádové sestry a byla zde rozšířená výuka náboženství.

Jak probíhala výuka v těchto školách za válečného období?

Dříve to bylo jiné. Za nás se hodně propadalo. Když byl někdo na propadnutí, tak jednoduše propadl. V prvních letech se válka v Líšni na samotném vzdělávání moc neprojevovala. Ale později, například v dějepise, jsme se nedozvěděli o ničem jiném než o Německu. Když chtěl člověk něco o dějinách zjistit, musel mít štěstí na někoho z rodiny. Němci neměli moc zájem, abychom něco uměli. Jen číst, psát a počítat. Někdy se stalo, že učitelé zabrousili tam, kam neměli, třeba v dějepise. A my jsme museli mlčet, kdyby ne, mohl za to být koncentrační tábor. Během

války bylo také šest stupňů známek. Vyučování začínalo normálně v osm hodin a končilo se okolo poledne. Ve třídách byly všude kříže a obrazy. Ty se měnily dost často, za války na zdi visel Hitler. Mezi předměty patřilo i náboženství, které bylo vždy na konci vyučování, aby děti jiného vyznání mohly odejít domů. Tělocvik probíhal za dobrého počasí venku na hřišti. Tělocvičnu jsme neměli, takže když bylo špatné počasí, zůstali jsme ve třídě a učitel nás nějak zabavil, málokdy třeba čtením nějaké knížky, většinou jsme prostě opakovali učivo.

Jaký přístup měli kantorů k dětem?

Přístup kantorů byl velice dobrý. Byli přísní, to ano, ale během války nám v klášteře v zimním období například poskytovali horkou zeleninovou polévku, která byla pro mnohé z nás jediným teplým jídlem dne. Co se týče samotného vzdělání, tak si myslím, že poskytovali skutečně dobré. Sama ale nevím, jak to zvládali s námi všemi ve třídě, když nás bylo tolik. Nějak to ale šlo. Učitelé byli velice vzdělaní, učili i jazyky, ale za války samozřejmě jen němčinu. Učili nás i hru na klavír. Dělali, co mohli, aby nás civilizovali.

Byly provozovány fyzické tresty?

Převážně ne, ale nesmělo se například pískat na prsty. Když jsem se to naučila, tak jsem z toho byla tak nadšená, že jsem si o přestávkách na chodbě pískala a dostala jsem pohlavek od velebné sestry. Kdybych to řekla rodičům, tak bych dostala ještě přidáno. Učitel byl tehdy brán jako vysoké postavení. Co řekl nebo udělal učitel, to bylo vždy pravdivé a správné.

Jak vypadaly učebnice? Co obsahovaly, byly obrázkové?

Za války jsme skoro žádné učebnice neměli. To byl jen cyklostyl. Sestry si dávaly tu práci nám vše cyklostylovat. Ale měli jsme i staré učebnice z doby první republiky. Dostali jsme tuš a kdekoli byla zmínka o první republice, tam jsme to museli začárkovat. Masaryk, Beneš, Sokol, všechno.

Byly k dispozici i jiné učební pomůcky?

Na měšťance ano, měli jsme standardní pomůcky, mimo učebnice jsme měli mapy, vycpaná zvířata a na rostliny jsme se chodili dívat ven.

Navštívila jste v tomto období nějakou nemocnici?

V roce 1942 jsem dostala vážný zánět slepého střeva. Cestou do dětské nemocnice, která tehdy stála nad dnešní dětskou nemocnicí na Černopolní, mi slepé střevo prasklo, což byla teda katastrofa, protože to je smrtelné.

Jak vypadal chod nemocnice během války?

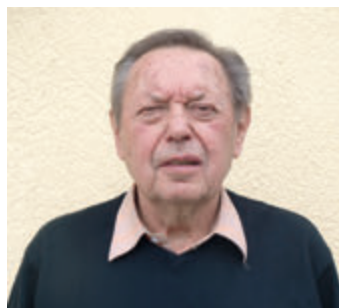
I přesto, že všechno léčivo šlo na fronty pro vojáky, mě dokázali zachránit. Nebyla žádná antibiotika, a i přesto mě zachránili.

Jaký přístup měli lékaři k pacientům?

Vedoucí lékaři byli německé národnosti a neměli žádný problém, naopak dělali všechno, co bylo v jejich silách, aby pacienty vyléčili. Zdravotní sestry byly řádové sestry z klášterů.

Nikola Perenčayová, Sarah Divácká

Josef Koutník

Pan Josef Koutník, osmdesátiletý rodák z Líšně a téměř šachový mistr České republiky. I ve svém pokročilém věku je pan Koutník stále nadšeným hráčem šachu. Kromě šachu se také dlouhou dobu věnoval atletice, převážně běhu.

Pane Koutníku, kdo vás přivedl k hraní šachů?

Kamarád, který hrál šachy s otcem. Já jsem vždy sledoval jejich hru. Nechal jsem si vysvětlit, jak se šachy hrají, jak táhne která figura. Otec mého kamaráda hrál za klub Brach Líšeň. Nakonec jsem se naučil hrát šachy a porazil jsem mého kamaráda i jeho otce. Já sám jsem začal potom taky hrát za Brach.

Kdy jste začal hrát šachy profesionálně?

Bylo to poprvé v roce 1953 na přeborech juniorů České republiky, kdy jsem skončil na devátém místě. Další rok jsem vyhrál mistrovství Moravy juniorů, můj poradce se jmenoval Lendl, vrchní školní inspektor. Pan Lendl vlastnil jednu z největších šachových knihoven v Evropě a byl to dědeček legendárního tenisty Ivana Lendla.

Jako šachový mistr, měl jste možnost cestovat po světě?

Ano, ale kvůli tehdejší politické situaci pouze po Evropě. V době, kdy jsem začal hrát profesionálně šachy, probíhal soudní proces zinscenovaný komunisty, kteří žádali nejvyšší trest pro Šlinga a Slánského. Přišlo mi, stejně jako spolužákům, abych podepsal vykonání trestu smrti. Já jsem to ale nepodepsal, byl jsem zásadový, nechtěl jsem se podílet na něčem takovém. Nakonec je oběsili. To, že jsem nepodepsal, mi později dělalo problémy při vycestování.

Na jaká místa jste měl možnost se prostřednictvím šachů podívat?

Měl jsem povolení vycestovat do socialistických států. Byl jsem mockrát v Polsku s Laštovičkou, mým velkým kamarádem, který dodnes žije. Později jsem za klub Lokomotiva Brno zavítal do Mannheimu v západním Německu. Hráli jsme proti

Němcům, Angličanům a Francouzům. Skončili jsme druzí, to bylo v roce 1968. Francouzi nás pozvali na další mistrovství, ale to už jsme vycestovat nemohli. Dále jsem byl v Bulharsku, Rumunsku, Maďarsku a v NDR, kde jsme se byli v Drážďanech podívat i v galerii. To víte, troška kultury.

Máte nějaké rady pro začátečníky?

Každý by si měl najít svoji metodu hry, aby člověka vedla postupně, a taky by hráč neměl myslet příliš zbytečně dopředu. Někteří mladí se snaží hrát tahy velmistrů, ale vůbec tomu nemohou rozumět. Každý musí mít svůj systém. Někdo má rád útočnou, někdo obrannou hru. Hlavně je třeba hrát důsledně, aby to člověku prospělo. Mně to například prospělo hodně v logickém myšlení. V Praze byl o šachách vydán text, kde se píše, že v šesti letech je pozdě začít. Já jsem začal až ve dvanácti. To je dneska už pozdě.

Kdy jste přestal hrát šachy závodně?

Závodně jsem přestal hrát deset let zpátky, tedy jako sedmdesátiletý, protože už tam byli mladší. Pak jsem si ale udělal trenérské zkoušky II. třídy a dvakrát týdně jsem pět let vedl na Holzově a Masarově šachové kroužky. Vždycky nás tam bylo

kolem patnácti. Dva z hráčů jsou dnes kandidáti na mistry, ale i ten zbytek, i když spíše pro zábavu, hraje v nějakých mužstvech nebo klubech. A tak člověka potěší, že to nebylo úplně zbytečné.

Dokážete hrát neobvyklé šachy?

Ano, pro zábavu jsem takhle hrával, třeba Fischer, to jsou šachy pro 4 hráče, kdy jeden zahrál, poposedl o jedno místo a místo něho hrál druhý, zatímco ten první zase hrál za toho předchozího. Ty šachy jsou pojmenované po Američanu Fisherovi, který za studené války narušil sovětskou hegemonii ve světových mistrovstvích šachů.

Jaká byla vaše nejdelší šachová partie?

To bylo proti panu Sedláčkovi z Jihlavy. On byl známý tím, že partie v podstatě vysešel. Já jsem ale musel vyhrát kvůli postupu, protože remíza nestačila, i když mi ji párkrát nabídnul. Nakonec jsem ho udolal takovou soustavnou hrou. Ve výsledku naše partie trvala přes devět hodin.

Jaká byla nejkratší?

Nejkratší jsem hrál, už nevím proti komu, v Ivančicích. Použil jsem taktiku, která je docela dobře popsaná i v šachové literatuře. Zkusil jsem ji a mat jsem dal za šest tahů. Hra byla u konce během pár minut. V těch Ivančicích, než to rozsadili, tak říkám: „Tak je konec, já už jsem hotový.“

Jaká byla nejúspěšnější?

Proti šachovému velmistrovi, světovému hráči, sovětu Korčnojovi, kterého jsem porazil v simultánní produkci, což je hra jednoho mistra s několika soupeři. V tomto případě hrál Korčnoj s třiceti šesti hráči a já jsem jej při této partii porazil.

Který soupeř byl pro vás největší výzvou?

Asi pan Sedláček, proti kterému jsem hrál také tu svoji nejdelší hru. Mnohokrát mi nabízel remízu, aby se ta naše hra už skončila, ale já jsem ho nakonec udolal. Skončilo to 4:3, myslím. Byl známý, tak jsem byl rád, že jsem ho porazil, taky protože to byla moje nejdelší hra.

Kdy jste se stal členem klubu BRACH?

Začátkem 50. let, kdy jsem postoupil na mistrovství Moravy a republiky. Když jsem byl v klubu Brach, tak jsem dělal také atletiku. Nejdříve za školu. Vyhrál jsem, což jsem nečekal, když jsem zaběhl 800 metrů za dvě minuty. S atletikou jsem kvůli špatné zdravotní situaci skončil. Později jsem přestoupil do klubu Lokomotiva Brno.

Kolik tahů dopředu při hře přemýšlíte?

To není zas tak jednoznačný. Někdy stačí 2–3 tahy dopředu, ale hlavně si musím ověřit, co ten soupeř může, a kdybych něco zahrál, tak jak na to bude reagovat. A někdy je ta kombinace složitější. Já osobně přemýšlím maximálně tak těch deset, protože to máte jak strom. Šachová partie je jako strom. Začátek hry je kmen a každý tah je jak větvíčka, která se dále různě větví, čili je obtížné to všechno spočítat. Když máte už takových osm tahů dopředu, tak spíš jenom pocitově odhadujete, co protihráč udělá.

Jak fungovaly přípravy?

Většinou individuálně, případně s nějakým kamarádem. Já jsem trénoval s kamarádem Laštovičkou. Dneska už je to jinak. To říkal ten dnešní mistr Navara: „Já

trénuji málo, jen tak tři hodiny denně.“ To já jsem nedělal, já k tomu měl ještě zaměstnání. Nikdy jsem šachy nehrál tak, že bych se chtěl dostat úplně na vrchol. Patřil jsem sice do druhé generace, ale do takové, co umí potrápit i ty nejlepší. To mi stačilo. Dneska hraju šachy pro zábavu, a protože mně to bystří mozek. Dříve jsem hrál šachy několik hodin denně, zhruba tři hodiny jsem trénoval jak individuálně, tak se spoluhráči.

Je nějaká rivalita u šachu?

Pokud jsme byli ze stejného klubu, snažili jsme se hrát tak, že když jsme hráli proti sobě, chvíli jsme si spolu jen tak hráli, ale nakonec jsme nechali partii skončit remízou. Chtěli jsme si odpočinout a připravovali jsme se na další soupeře, i když to není čestné. Ale jinak rivalita je stejná jako u jiných sportů. Ale dnes je to mnohem více o penězích a o počítačích, kde se dá vypočítat, co jak hrát.

Jan Konečný, Erik Harviščák

František Pleška

Pan František Pleška byl učitelem na ZŠ Novolíšeňská, zažil založení školy, její výstavbu a budování jejího okolí. Vyučoval dílenskou praxi a zahrádkaření. Vedl také studentské kroužky. Dříve pracoval ve výzkumném ústavu MES.

Jaké pracovní pozice jste za svého života vyzkoušel?

Já jsem vyučený elektrikář a zámečník, mám dva výuční listy. Potom jsem si dodělával maturitu a pedagogickou fakultu, tehdy takzvané pedagogické minimum, abych mohl učit. Několik let jsem pracoval ve výzkumném ústavu elektrických strojů, potom jsem byl deset let na učilišti jako mistr odborného výcviku, posléze vrchní mistr. Potom jsem pracoval čtrnáct roků na odboru školství brněnského magistrátu a posledních deset roků jsem dělal učitele dílen a pozemku.

Jak jste se dostal k práci učitele?

No já jsem dělal v tom výzkumáku v Husovicích. Jmenovalo se to MEZ (Moravské elektrotechnické závody). Začínal jsem na svěráku, vrtačce. Měl jsem ale v sobě něco, co mě nutilo se posunout od svěráku dál a nezůstat na stejném fleku až do důchodu. No a tak odtud jsem se posunul za rýsovací desku a později na technickou kontrolu. Tam jsme kontrolovali výrobky, co vyrobili frézaři, soustružníci atd. Měl jsem svoje razítko, které jsem dával do výkresu, který patřil k výrobku. A za to jsem musel ručit. Ale po deseti letech jsem se rozhodl, že půjdu dál. A tak jsem přešel na odborné učiliště jako mistr odborného výcviku oboru silnoproud. Byli tam jen samí kluci. Tehdy jsme dělali opravdu krásné věci. Třeba elektriku v celé budově. A myslím, že je to i bavilo. Velká většina to brala vážně. Mně pod ruku vždycky přicházeli dobří kluci. Strávil jsem tam dalších deset let. Později ale začaly problémy s prací. Na konci roku tam byly praktické zkoušky. Těm klukům jsem se musel zaručit, že dostanou práci, na které před inspektory předvedou, co se naučili. A to mě hrozně unavovalo a otravovalo, a tak jsem řekl, že dost. Odešel jsem pracovat na odbor školství. Národní odbor města Brna, tam jsem dělal dalších čtrnáct roků a odtud mě vytáhl můj kolega, jestli bych nechtěl jít do Líšně.

A tak jsem šel. Udělal jsem moc dobře. V Líšni na škole jsem dělal dalších deset roků, až do důchodu. A ještě jsem dělal rok v důchodu.

Co vás nejvíce bavilo na práci v MEZ?

Když jsem ještě dělal ve výzkumáku. Tam se vyvíjely elektrické motory. A spřátelené komunistické Číně jsme dodali alternátory pro místní televizi. Byly to velké odlitky z ocelolitiny. Toho jsem si tehdy hodně považoval. Já jsem tam na vrtačce přivrtával víka, pod kterými se točil rotor.

Jak vzpomínáte na dobu, kdy jste učil?

V roce 1987, škola byla tehdy pouze dva roky v provozu, mi byly přiděleny zcela nezařízené dílny. Chodily do nich pouze děti z páté třídy, protože okolní sídliště bylo ještě mladé. S žáky z páté třídy jsme tedy začali zařizovat dílny. V té době bylo pět pátých tříd. A my jsme je během toho roku dali do pořádku. Dostal jsem tehdy pouze výkaz na nářadí, ale všechno jsem si ho musel navozit sám vlastním autem. Naštěstí jsem měl spoustu známých, a tak s materiálem nikdy nebyl problém. To nebylo jako dnes, když si zajdeme do obchodu. Na spoustu věcí se muselo dlouho čekat. Nakonec se ale všechno dalo dohromady. Jednou už mě to ale přestalo bavit, všechno shánět po známých, a tak jsem si řekl o pomoc školy, o nějaké latky. A vydařilo se.

Jak žáky bavila manuální práce v dílnách?

Dětem šla práce velmi od ruky. Nikdo se manuální práce neštítel. Ani holky. Ně kterým děvčatům šla práce od ruky lépe než chlapcům. Vzpomínám si na jednoho romského chlapce. Takový festovní kluk. Ale jak tomu šlo vrtání s vrtačkou, to bylo něco.

Fungují dílny ve škole dodnes?

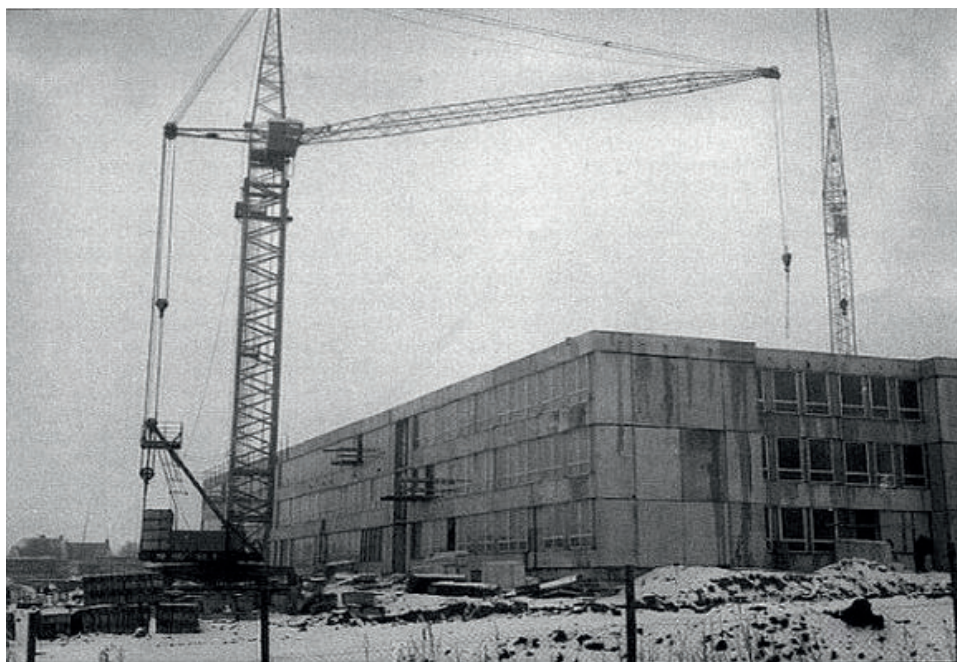
Já jsem odešel ze školy v roce 1997 a po mém odchodu byly dílny zrušeny. Deset let práce s dětmi v dílnách bylo těch nejkrásnějších v životě. Chodily sem děti od páté třídy až po devátou, děvčata i kluci, ale byly zvlášť pro kluky a zvlášť pro holky, a tak se to střídalo ob týden. Myslím si, že to bylo správné.

Z dílen jsou dneska sklady. To byl tak nádherný areál. Krásná velká dílna. Promítací plátna na promítání látky. A aby děti nemusely tak říkajíc sedět na ponku, tak jsme ve vedlejší místnosti zřídili malou třídu, kde byla vždy druhá část třídy, protože naráz v dílně mohlo být vždy jen okolo patnácti žáků.

Proč podle vás byly dílny pro žáky důležité?

Já o tom mluvím, protože si myslím, že je to velká škoda, že se dílny zrušily. Ze zkušenosti vím, že to děti bavilo. My jsme vyráběli jednoduché věci. Podtácky, potahy, stojánky, podložky. Z překližky a dřeva, z plastu i polystyrénu. Měli jsme na něj řezačku a používali jsme ji. Dělali jsme něco málo podle učebnice, ale to nestálo za moc. Měl jsem zkušenosti z učiliště. Dělali jsme třeba věci a dárky na Vánoce. Ale šlo to pomalu, když si vezmete, že za čtrnáct dní byly dvě hodiny.

Všechny ty věci si děti dělaly pro sebe a nosily si je domů. A ještě teď, když potkávám svoje bývalé žáky, tak říkají, že ty věci mají ještě doma.

ZŠ Novolíšeňská v době výstavby

Máte nějaké fotografie, u kterých vzpomínáte?

To mě na tom všem mrzí. Tehdy nebyly digitální fotoaparáty. Dnes bych všechno nafotil a udělal z toho galerii. Všechny ty případy, co jsme dělali. To by byly nádherné záběry. Ale nemám nic. Foťák jsem sice měl, ale bylo to drahé. To jsem celé zaspal, že jsem si mohl udělat aspoň nějakou kroniku.

Jak náročná byla výuka v dílnách?

Náročnost se samozřejmě stupňovala. Začínali jsme dřevem, potom přišel na řadu plast a nakonec elektrika. A právě s elektrikou byl problém. Tak jsme si nechali vyrobit panely na propojování obvodů. Do nich se zapojila třeba žárovka. Měli jsme tam kousky drátů, aby se to zapojilo. No a potom se to rozpojilo, aby si to mohl další zkusit. Zapojení zvonku, žárovek, větráčků. Cílem bylo, abychom se každý rok posunuli dopředu.

A co mělo být výsledkem práce? Praktičnost? Ano, přesně. Dílny měly sloužit k tomu, aby když odejdou žáci ze školy, tak aby velká většina měla pocit, že si máknula na praktickou věc. Že věděli, jaké jsou šroubováky, jak se řeže. Já jsem si zakládal na tom, aby si to do toho života vzali. A hlavně také, aby pěstovali vztah k manuální práci, což se mi zdá, že dnes chybí.

Změnili se nějak během vašich učitelských let žáci?

Když jsem začínal, tak na elektrikáře chodili jedničkáři. To byli výborní kluci, kteří něco věděli. A chtěli se učit. A ke konci jsme brali kluky i z pomocných škol. Před pár dny jsem slyšel, že by se snad dílny měly vrátit do škol. No nevím, co je na tom pravdy, ale bylo by to záhodno udělat.

Jak vzpomínáte na válku?

Já jsem se narodil v šestatřicátém roce. Za dva roky byla válka a já jsem dětství prožil za války. Po válce až do třiapadesátého roku byly potravinové lístky.

Emil Kořista, Vojtěch Kostelka

Jarmila Pohanková

Paní Jarmila Pohanková strávila celý život na letištích se svým manželem – pilotem a působí jako rozhodčí leteckých závodů. Mnoho let se přátelila s českými piloty, kteří ve II. světové válce bojovali v Anglii. Osobně zná i pana Emila Bočka.

Jak jste se poznali s vaším manželem? Byla to právě letadla, která vás svedla dohromady?

Pocházím z Brna, z Medláněk. Od osmnácti let jsem pracovala se svým budoucím manželem a v tomto období jsem s ním také začala chodit. Manžel už létal od roku 1946. Spolu s manželem jsem létání propadla. Začal jako plachtař, pak byl motorář a následně létal na vrtulníku. Na všech typech letadel dělal instruktora létání. Byl reprezentantem v navigačním létání. Soutěžil i v cizině.

Neměla jste o manžela strach pokaždé, když vzlétl do oblak?

Já často létala s ním, takže jsem se o něj moc nebála.

Poznala jste osobně české piloty, kteří ve druhé světové válce bojovali v Anglii?

Setkala jsem se s mnoha a poznala jejich příběhy. Vzpomínám ráda na Emila Bočka, Otmara Kučeru, Pavelku, Nečase, Liškutína i další. Jejich osudy jsou často velmi zajímavé, pohnuté. Třeba Zbyšek Nečas pocházel ze Sloupu z napůl židovské rodiny. V šestnácti letech se rodičům podařilo ho dostat do Anglie, kde se dostal k létání. Když se vrátil, nenašel nikoho živého. Rodný dům byl německým konfiskátem, takže jej nemohl získat zpět. Proto odešel zpět do Anglie a tam už zůstal. Občas se scházím s Emilem Bočkem, který žije stále v Brně-Bystrci. Je velmi vitální, rychle chodí, jen těžko mu člověk stačí.

Jak jste vnímala jejich rozhodnutí? Byli a jsou pro vás hrdinové?

Jejich rozhodnutí jsem vnímala jako hrdinské, protože bojovali za svou vlast.

Jak dopadli letci z Anglie, které znáte po návratu do poválečného Československa?

Emil Boček se vrátil a přešel do civilu, ostatní letce ovšem po návratu zavřeli do vězení nebo je dali do pracovních skupin. Pracovali v lomech, pískovnách apod. Byla to naprosto podřadná práce. Tohle jim komunisté provedli za to, co udělali pro republiku. Někteří letci raději utekli zpátky do Anglie, třeba Liškutín. Ti z Líšně, kteří bojovali a padli, jsou uvedeni na pomníku na lišeňském hřbitově. O ten se pomáhám starat.

Beseda s válečnými veterány RAF. V uniformě Emil Boček, v civilu Zbyšek Nečas. Letiště Kotvrdovice 2. 9. 2012

Neměla jste i vy chuť utéct z vlasti za totalitního režimu?

Opustit vlast jsem nikdy nechtěla, protože by rodiče byli smutní. Ráda vzpomínám na rodiče, otec byl sirotek, kterého vychovávali příbuzní, dobře se učil, udělal si průmyslovku. Rodiče se mnou chodili plavat, do muzeí, kasemat, hodně se mi věnovali.

Jaká byla vaše kariéra rozhodčí v leteckých soutěžích?

Jako rozhodčí jsem se věnovala soutěžím společně s manželem. V Brně jsme pořádali od roku 1967 do 1989 soutěž Brněnský kufr. Byla to asi nejjobsazenější soutěž. Účastnili se jí i Slováci. Vedle toho jsem se účastnila krajských i republikových soutěží. Takových soutěží bylo během roku několik. V Čechách i na Slovensku.

Musela jste se probojovat jako žena v leteckém sportu? Přece jen je to spíše mužský sport.

Létá a létalo hodně holek. Už za mého mládí, když jsem začala chodit na letiště do Medláněk, to bylo od roku 1955, tam bylo několik plachtařek. Ve Slatině létala i jedna velmi schopná plachtařka, která studovala v Žilině dopravní školu. Byla často nejlepší i mezi muži a jezdila na soutěže s manželem. Rozhodčích žen nás ale nebylo moc, převažovali muži.

Jarmila Pohanková jako rozhodčí závodů v navigačních soutěžích

Jak probíhají letecké závody?

Jsou různé druhy soutěží. Liší se i podle letadel. Existují soutěže pro sportovní letadla a pro ultralighty. Já s manželem dělala navigační soutěže. Vezmete si mapu, namyslíte trasu, změříte ji, do mapy zanesete značky, udělají se letecké snímky bodů a pak se letí jednotlivé úseky na čas. Každá vteřina navíc k času daného úseku znamená trestný bod. Pak se to vyhodnotí.

Vzpomínáte na veselé příhody z těchto soutěží?

Při jednom navigačním letu se jistý slovenský soutěžící, šprýmař, chlubil tím, že vyhraje. Nalétal na kontrolní bod, kde jsem stála, tak nízko, že jsem spadla na zem. Po závodě hned ostatním pilotům vyprávěl veselou historiku, jak jsem sebou „búchla“ o zem. Potom jsem mu strhla body za porušení nejnižší povolené letové hladiny a smích ho přešel.

Co se vám nejvíce líbí na létání? Co vás stále drží u letadel?

Mám ráda volnost, kterou člověk při létání zažívá. U motoráku byl slyšet bohužel jen motor, s větronem bylo slyšet jen šustění křídel. Stále ještě chodím do Tuřan na letiště, je to vášeň. Letěla jsem ultralightem, tryskáčem nebo vrtulníkem, ale ten klid ve větroni nelze popsat. Na letišti vzpomínám na zážitky ze soutěží a s přáteli. Občas se scházíme jako klub veteránů, máme i dva členy, kteří mají přes devadesát let.

Je těžké naučit se létat?

Myslím, že ne. Kluci mi to párkrát půjčili. Letět rovně je jednoduché, na přistání bych si ale netroufla. Ale určitě se to dá naučit. Dneska létá skoro každý, není v tom problém. Jsou tam ale rozdíly. U sportovních letadel je drahý výcvik a drahé létání. Ultralighty létají jen za trochu benzínu. Do sportovního ale můžou čtyři, do ultralightu jen dva. Často se letadla půjčují nebo si jej pořídí několik lidí dohromady.

Když se dělá výcvik, nesmí se dělat příliš dlouho. Musí být soustavný, aby si pilot vše dobře zažil. Jakmile pilot má nalétáno, pamatuje si to. Třeba když Emila Bočka po mnoha letech posadili do letadla, vypadalo to, jako kdyby nikdy nepřestal létat.

Skákala jste padákem?

Ne, neskákala. V Brně měli parašutisti soutěž Veletržní pohár. Požádali mne, jestli bych jako rozhodčí u letců mohla zorganizovat i jejich rozhodčí. A tak jsem tam s nimi během soutěží týden byla a starala se o rozhodčí. Spali jsme na karimatkách. Byly tam i noční seskoky. To víte, že mne lákali, abych si skočila. Naposledy nedávno na tandemový seskok. Ale já nevím. Padák má sloužit k záchraně života, ne k hazardování.

Směřoval váš syn také k létání?

Nikdy. Přestože zlezl spoustu pohoří včetně Himálaje, Kavkazu a dalších, stát na poslední příčce na žebříku mu nedělá dobře. Potřebuje pevnou půdu pod nohama. Nikdy se necpal k tátovi do letadla.

Kdybyste měla tu možnost vrátit se v čase a něco udělat jinak, co by to bylo?

Nenaříkám si, duchod mi stačí. Uskutečnila jsem si svůj sen, protože jsem i po revoluci něco procestovala. Měla jsem krásné manželství, ze kterého vzešel syn, který se vydařil. Nemám si na co stěžovat. S manželem jsme měli stejné zájmy – létání a zahrádku. Dřívější dobu jsem brala takovou, jaká byla.

Měla jste možnost cestovat za komunismu?

Byla jsem jen jednou v Chorvatsku. Musela jsem prosit o povolení podnapilého předsedu, pak potupně stát dlouhou frontu na náměstí Svobody kvůli těm drobným, které jsme si mohli vyměnit.

Doba byla taková, brala jsem to, jak to bylo. Manžel byl v letecké reprezentaci a nemohl se účastnit soutěží na Západě, jen v Maďarsku apod.

Provozovala jste kromě létání další sporty?

Hrála jsem závodně stolní tenis a volejbal za Zbrojovku Brno. Také jsem běhala biatlon, tehdy se tomu říkalo závody branné zdatnosti. Dnes už spíše sleduji biatlon a atletiku v televizi, ty si nenechám ujít. Zato o létání se všeobecně málo ví, protože není divácky tak atraktivní. Všichni ví, jak dopadl zápas ve fotbale a hokeji, ale ne to, že máme mistry světa v letecké navigaci. Za brněnský aeroklub létá pilot, který skončil druhý na mistrovství Evropy v letecké navigaci. Toho nezná skoro nikdo. Sama jsem jako rozhodčí byla u dvou světových rekordů Věry Toužimské a jednoho národního rekordu Zdeňka Koupila.

Klára Halmo, Tereza Daňková

Ludmila Tesařová

V rodině paní Tesařové se historicky z generace na generaci předávají ústně vlastenecké básně o významných bitvách, např. bitvě u Lipan. Dále nám povídala o běžném každodenním životě za okupace během druhé světové války.

Kdo začal ve vaší rodině s vlasteneckými básněmi?

Tyto básně, které znám, se učila moje maminka, když ještě chodila do klášterní školy. Myslím si, že tyto básně mohly vzniknout na konci 19. nebo na začátku 20. století. Seznámila jsem se s nimi ústním vyprávěním své maminky. Jako děti jsme její vyprávění s oblibou poslouchali a prosili jsme ji v každé volné chvíli, aby nám je říkala. A protože jsme byli čtyři děti, vyrůstali jsme v chudobných poměrech, byl to i způsob, jak jsme trávili černé hodinky.

Jsou tyto básně někde sepsané a kolik básní bylo dohromady?

Já osobně nevím, nikde jsem se s tím nesetkala. Od maminky znám tři, nevím, jestli existují další. Šlo často o protiválečné básně. Nejraději mám báseň o bitvě u Lipan.

Můžete nám říci úryvek této básně?

Pláň u Lipan se halí v stín a mrak
a všude, všude krev, kam padne zrak,
a všude kam jen shlédneš dokola,
tam bohatýrská leží mrtvola.
A kdo tu leží, to je český lid,
je českým pánem zrubán tu a zbit
a v plášti stínu jeden divný host,
přes tichou pláň zpod hledí, civí kost,

a pod okrajem pláště čouhá hnát,
to je smrt, kam míří její chvat,
jak černý rytíř jede obzor mnou,
kde zakončen, tam staví jízdu svou.
Šer pohltil ji křídlem lehkých par,
se nad vyprahlý vznáší suchopár,
a jak se blíží zticha k nebesům,
jí ustupuje z cesty hvězdný chlum,
a jak se blíží zticha ku ráji,
andělské sbory před ní zmlkají,
a před bohem když stojí,
velký stín jak v slunce žeh by padnul ze hlubin.
Slyš, pane světa, dí ten divný host,
té honby světem, vraždění mám dost.
Jsem zvyklá kosit vojů valný šik,
kde zápasníku cizí zápasník.
Však aby bratr bratru vrahem byl,
věž k tomu ani smrt dost nemá sil.
Dost práce mé, klid buď má odměna,
jsem bratrovraždou, pane, znavena.
Však z mraku zazněl hromný děsný hlas,
až celý prostor v hlubinách se třás.
Dál za tvou prací, ty nesmíš klidu mít,
nebo dokud člověk šelmou, musíš žít.
Až bude v Čechách bratr bratru věrný druh,
až podmaní si láska světa kruh,
až bude v Čechách zášti, sváru mín a lásky víc,
pak řeknu tobě: „Zhyň!“ Pak zazní hudba vítězná mých sfér.
Tož pout' má věčná děla, mízic v šer.

Máte ráda poezii?

Ano, poezii mám velice ráda. Hlavně Mikuláška, v mládí jsme všichni byli nadšeni ze Ščipačovových Slok lásky. Byly krásně ilustrované, jemné, milostné. Některé z nich si dodnes pamatuji. Moderním básním nemůžu přijít na chuť.

Jak jste prožívala okupaci vy a vaše rodina?

Za okupace mi bylo šest let. V září roku 1942 nám vyhořel dům. Jelikož vedle nás měl z průjezdu udělanou garáž jeden pán, který vlastnil automobil na dřevoplyn. A asi moc spěchal a bylo teplo, tak se to vznítilo a náš dům začal hořet. Lidi nám hodně pomohli, vše, co stihli, tak nám vynosili z domu. Jediné, co z domu zůstalo, byly stěny.

Kde jste pak bydleli?

U sousedů, u známých. Postupně jsme dům opravovali a nastěhovali se zpět.

Jak jste prožívali konec války?

V roce 1945 jsme s maminkou a našimi známými odjeli do vesnice jménem Habrůvka. Tam jsme zůstali u starého pána, který nám tam nechal světnici. Žili jsme

tam asi tři týdny v dubnu. Za celou dobu jsme zažili jedno bombardování. U domku nedaleko byla jedna hospoda a kolem ní byl velký zatravněný prostor, na kterém si Němci postavili stany a žili tam. Jednoho dne začala houkat siréna, tak jsme šli do sklepa jednoho domu, a jakmile to odhoukali, tak jsme vyšli ven. A tam na malé kamenné zídce ležel kus masa. Maminka mi říkala, že tady někdo má zabijačku. Až potom jse si uvědomila, že to byl asi jeden z německých vojáků. Poté nám sdělili, že je na místě našeho pobytu nebezpečno, a jelikož jsme byli u Křtin, to je krasová oblast, tak že je tam po lesích spousta jeskyní. Tak nás dali do jedné z těch jeskyň a tam jsme deset dní bydleli.

O kterou jeskyni šlo?

Jednou jsme se tam byli po válce podívat, byla na ní mříž. Byla v údolí kousek od Habrůvky.

Kde jste brali jídlo?

Lidé z vesnice nám tam jídlo posílali. Po deseti dnech za námi přišli, že se musíme vrátit nazpátek, že v lesích jsou partyzáni. Pamatuji si, že jsme šli lesem a padaly na nás větvičky, jak kulky létaly vzduchem. Přišli jsme k vesnici, kde byla taková louka, zkrátka volný prostor. A přes tu louku nás, děti, posílali po jednom s tím, že

musíme utíkat. A my jako děti jsme si hráli na závody. A vůbec jsme si neuvědomovali, že nás můžou zastřelit.

Jak jste se vraceli zpátky do Líšně?

Z Habrůvky jsme šli společně s frontou, rumunskými vojáky, zpět do Líšně. Cesta byla posypána nábojnicemi, nevím, jestli prázdnými, nebo plnými. Vrátili jsme se do vybombardovaného domu. Když pak šli naši rodiče o několik dní později stejnou cestou pro zbytek našich věcí, u cesty stály cedulky „pozor mina“. Tyhle cedulky tam, když jsme šli poprvé, nebyly, šli jsme tedy přes zaminované území.

Jak to bylo v Líšni s potravinami?

Nebyla tu nějak špatná situace, musím říct, že na to, jací byli Němci hajzlíci, tak rozdělování potravin měli prvotřídní. Dostávaly se takový lístečky a na nich bylo napsáno, co má kdo dostat. Bylo pamatováno i na 10 dkg kyselých bonbónů a 10 dkg čokoládových bonbónů. Když byla rodina s dětmi, byly přiděly celkem slušné.

Jak to bylo v Líšni s městskou hromadnou dopravou?

Původně se chodilo pěšky, pak nám sem zavedli parní tramvaj, která jezdila z města tam, kde je nyní depozitář technického muzea. Poté sem začaly jezdit ostatní tramvaje a autobusy.

Byli v Líšni i německy mluvící občané?

Tak to nevím, vím jen o pár smíšených rodinách, kde otec byl Němec a žena Češka.

Petr Horák a František Teplík

Ludmila Zelená

Paní Ludmila Zelená je členkou folklorního Národopisného souboru Stará Líšeň. Jedná se o soubor líšeňských seniorů, jehož vystoupení zahrnují jak zpěvy, tance, tak i historky – scénky z prostého života Líšňáků. Paní Zelená se zajímá o historii tanečního a hudebního folkloru, lidové tradice a zvyky v Líšni.

Jaké jsou vaše vzpomínky na líšeňské tradice, folklór a věci s tím spojené?

Já chodím do souboru dvacet let, ale už přede mnou se naše maminky začaly scházet v osmdesátém prvním roce, a to u paní Boženy Závodníkové na Krchůvku (dnes ulice Hřbitovní). Tehdy bylo paní Závodníkové dvaasedmdesát let a rozhodla se staré líšeňské písničky uchovat, tak zalarmovala kolem sebe takový ty věkově starší dámy. Byly většinou v důchodu a vytahovaly písničky ze starých spisů a zápisníků, ty, které znaly, ale i takové, které sepsal František Svoboda. Oslovily i paní učitelku zpěvu Zdeňku Hánečkovou, která soubor později vedla. A ty písničky si pak zpívaly pro potěchu a pro radost, ale paní Závodníková hlavně chtěla, aby se staré líšeňské písničky dál zpívaly a aby se dostaly mezi ty mladý a mladší.

Jak jste se dostala k folklóru?

Já osobně přes maminku. Moje maminka byla velká zpěvačka. A hrozně mě to baví. Škoda, že dnes tady ty mé dcery nejsou, že by to po mně převzaly.

Mohla byste srovnat folklór dříve a dnes?

Já si myslím, že dřív fungoval úžasně, protože lidé neměli jiných velkých zábav. Oni se nerozptylovali příliš televizí, rozhlasem, tak jako my dnes. Oni si všechno předávali ústním podáním. Dřív seděli na schůdkách, v žundru, a tak tam vysedávali a povídali si a zpívali si a byla taková větší komunita lidí.

Má Líšeň nějaké své nářečí? Případně jak vypadá taková líšeňská mluva?

Ano, Líšeň má své nářečí. Kdybyste chtěli, tak já vám něco povím, ale nevím, jestli to řeknu tak hezky. Připravila jsem si takovou krátkou plkačku, tedy povídačku:

„Stará Líšeň – to nebelo jenom tak ledasjaký městečko. To bela veliká ozdoba vod Brna za kupcama, v celým světě známá. Malovaný dumke, široká podruvnávka podle mustra. Tetička Rézina, ta měla ráda tó modró, vobluhovou, ale tetička Francka zase ten fronton dvacet sedm. Ta pré drží, jak helvická víra, ha žádný díšč jo nehomyje. A za voknama měli mučenke, muškáte, ha všelijakých jiných kvítí a za vokrasně vemaluvaným žundrem na policách v síni měli hrníčky z póti, talířke a všelijaký jiný vobrázky, ha hrnec kótnák pro kótnice, ana dobró slepičí polívko, ten nesměl scházet v žádný chalopě.“

Jak vypadá takový líšeňský kroj?

Dřív svobodný děvčata nenosily motáč na hlavách, nosily copy. Copy byly dlouhý, za první to byla ozdoba ženy a za druhé nosit copy bylo praktické. Později měly copy spletený do motáče upevněný sponečkama. Do vlasů si vplétaly kvítečky a také boty si zdobívaly květy. My vystupujeme v takových všednějších krojích, které Líšňačky nosily běžně. Potom měly samozřejmě jiné, honosnější kroje, když chodily do kostela, anebo na nějaký ty slávy, které se konaly v Líšni. A oblékaly i jupky a zateplený vlnáky měly. A chlapi nosili široký klobouky, ale v průběhu času se krempa zkrátila. No a ženský nemohly nosit obruče, tak to vyztužovaly

těma naškrobenýma sukněma. Měly jich původně osm, ale my jich máme šest a ty se postupně vrství na sebe. A pod nimi měly takový ty dlouhý gatě s krajkami, to když se žena ohla, tak aby nebyly vidět gumy nebo podvazkové pásy.

„Ha co teprvá, když se děvčata ha chlapci na hodech pod májó nebo v nedělo do kostela veparádili do krojů, děvčata měly na hlavách červený tyrole¹, na krku hagnostke gurale², napigluvaný bílý rukávce, vejšlajfnutý kordule, sokně brokátke, mušelinke³, listruvke⁴, barevný fjertoches s červenýma pančuchama a na nohách měly sametuvý vezavý parýzke⁵ z lakýruvanéma špicama. No to bela paráda, až voči přecházely.“

Co je specifického pro líšeňské hody? Jsou líšeňské hody v něčem výjimečné oproti jiným hodům?

To bych neřekla, že by byly nějak výjimečný, Brněnsko celý má tradici těch hodů podobnou. Den předtím se staví mája, u toho se zpívá. Mája se potom hlídá. Tady v Líšni to bývalo na rvačky, protože jak ju chlapci neuhlídali, tak i zuby lítaly. No a pak jde ten průvod, všichni se veparádijou do těch krojů. Kroje Brněnska jsou velice podobný. Často se hody konají i ve stejný čas. U nás v Líšni se hody konají na sv. Jiljí, první týden v září, a to je stejný třeba i v Tuřanech. Já bych se tam hrozně chtěla jet na hody podívat, ale nemůžu, protože jsou v ten stejný čas. To já jsem na těch našich hodech, který tak miluju. Osobnosti Líšně vždy ráda vidím a setkávání s nimi je krásný.

Jak dlouho jste členkou souboru Stará Líšeň?

Asi dvacet let, od třiadvadesátého roku. Takže už třiadvacet let. Když jsem v něm začínala, ani jsem neměla vlastní kroj. Ten jsem si pořídila až později, darovala mi jej členka, která tehdy ze souboru odcházela.

Co je náplní tohoto souboru?

V našem folklórním souboru zpíváme ty líšeňské písničky, které se dochovaly a které sepsal František Svoboda. A taky zpíváme tam, kam nás pozvou, po hospicích třeba, domovech důchodců, na svatbách, když nás pozvou, na slavnostech nebo někdy na hodech, na faře a dalších kulturních akcích. Skoro každý měsíc

1. šátky

2. medajlonek

3. jemné plátno, kvalitní jemná bavlna

4. teplejší, vlněná tkanina

5. boty

máme možnost někde vystoupit s plkačkama v té naší starolíšeňštině, které se většinou moc líbí.

Všeci Líšeňáci měli a mají svou Líšeň rádi a písničky, co se o ní zpívají, to dokazují. Třeba tato:

*Líšeň, Líšeň, Líšeň, dědina,
tam se napijem dobrýho vína,
Líšeň, Líšeň, Líšeň městečko,
tam se pijuvar, dobrý pivečko! Juch!*

A jak to bylo s obchodováním na Zelném trhu a Dominikánském náměstí?

Na Zelném trhu a Dominikánském place se prodávala na štontně veložený kořata, slepice, holóbjata, véca, putra a ha dobře vykrmený hosičky. Ha když pěkně napudrovaná panička si nějakó vebírala, tak pečínka v tróbě pukala a vůně belo po celým činžáko.

Co je to putra?

Putra je máslo, po starolíšeňsku. V zimě putru Líšňačky uchovaly a přenesly snadno, ale v létě to bylo těžké. Někdo měl od zimy doma kádě s ledem, ledničky tehdy nebely. Jednotlivé kusy putry se prokládaly lopuchovým listem, aby se od sebe daly oddělit. V zimě putro balily do pergamenového papíru. Na trhu dávaly taky putru ochutnávat.

Kdy se začalo na těchto trzích obchodovat?

Líšeň dostala privilegium, tedy výsadní právo obchodovat na Zelném trhu a Dominikánském place, po obléhání Brna švédským vojskem, a to bylo za vlády Ferdinanda II. Získala jej za odvalu, že Líšňáci pomáhali zásobovat obléhaný Brno. Líšňáci byli vždycky šikovní, našli cestu přes humna, nějaký pašerácký stezky, kterými nosili, možná i vozili jídlo a další zboží do Brna.

Co prodávali?

Výpěstky ze země (jablíška, zemský jabka, hertepla, prostě brambory) a ze stromů, třeba švestky, třešně, meruňky, co bylo. Později se soustředili na prodej jablek a vejkrajků, to sá veckrájený jabka.

Líšňačky byly vyhlášené v prodávání putry, to byla jejich parketa.

Dalším takovým zbožím byly věca. Ve sklepě byla kádě, do které se dávalo zředěný vápno, a tam se věca uchovávala na zimu, jak pro vlastní spotřebu, tak na trh, na prodej. Těm věcům se říkalo vápěňáky. To vápno způsobilo změknutí a zeslábnutí skořápky a věca byly křehké.

Když Líšňačky chtěly věca přenést na trh a prodat, prokládaly je slámou nebo je do slámy balily, papír byl tehdy totiž vzácností.

Jak chodili do Brna, je to docela daleká cesta?

Na trzích většinou prodávaly Líšňačky, každé je tam poznal podle kroja. Chodily pěšky, po starobrněnské silnici, která vedla kolem Vosmarky a okolo Růžového dvorku. Starobrněnská silnice, to je nynější trasa autobusu 58, kolem Zetoru směrem po Tábořské. Vosmarka je areál dnešního Zetoru a Růžový dvorek, to byla cihelna se statkem a osadou naproti dnešnímu domu pro seniory na Vinohradech. Ženy chodily hodně brzo ráno, ještě za tmy, asi i s lampama a s putnama. Bělo dřina.

Někde v místě pod dnešní Poliklinikou Viniční, na starolíšeňské cestě, byla vstupní brána do Brna s celnicí – mýtnicí. Tam se vybíral hakcis, dneska bychom řekli clo nebo mýtné.

Líšňačky a nejen ty, ale všichni hledali možnost, jak se hakcisu vyhnout. Hledali boční, pašerácký stezky. Platilo se podle druhu zboží, z každého kousku se muselo něco zaplatit. Ženský si schovávaly huse nebo jiný zboží pod sukně, do kapsářů, pod spodničky.

Máte sama zkušenosti s prodejem na Zelném trhu?

Moje babička i prababička a tetičky prodávaly na trhu, dodržovaly líšeňský tradice. Já jsem taky nějaký ten rok na Zelňáku strávila. Tehdy tam vládla velká rivalita. Vzpomínám, jak nás tetka hnala až nahoru za svatou trojici. Až postupem času jsme se propracovávali dolů na lepší místa a zjišťovali jsme, jak to na Zelňáku chodí. Prodávali jsme kytky, ovoce, zeleninu, co zrovna bylo. Později se změnila pravidla a stánky se obsazovaly stylem, kdo dřív přijde, ten dřív mele. Kolikrát jsme na Zelňáku i nocovali, abychom chytli dobrou stůl a všechno prodali. Všichni chtěli stůl tam, kde proudilo nejvíc lidí, kde proudily davy. Někdy se stávaly až komické situace, kdy nocující manžel prodával v noci meruňky nebo kytky zamilovaným párům.

Andrea Bílá, Robert Suchánek

